

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Гігієна та екології № 2

Навчальний рік 2022–2023

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«ГІГІЄНА ТА ЕКОЛОГІЯ»

(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибірковий освітній компонент Нормативний

Формат освітнього компонента Змішаний
(очний, змішаний, дистанційний)

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 222 «Медицина»
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Медицина»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

Курс шостий, денна форма навчання

Силабус навчальної дисципліни
розглянуто на засіданні кафедри гігієни а
екології № 2

Протокол від
«26» серпня 2022 року № 8
В. о. завідувача кафедри

Меркулова Т. В.

Схвалено методичною комісією ХНМУ
з проблем громадського здоров'я

Протокол від
« » серпня 2022 року №

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Завгородній І.В., д.мед.н., професор,
2. Меркулова Т. В., к.мед.н, доцент, старший дослідник
3. Байдак С. М., асистент,

ДАНІ ПРОВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

П. І. Б. викладача	Посада, вчене звання, вчене звання, науковий ступінь	Професійні інтереси	Посилання на про файл викладача
Завгородній І. В.	д.мед.н., професор кафедри гігієни та екології № 2	Загальна гігієна та гігієна праці	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Робоч. тел.:+38(057) 707-73-81 kaf.7med.hihieny2@knmu.edu.ua
Меркулова Т. В.	к.мед.н., доцент, старший дослідник кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38 (050) 738 58 08 tv.merkulova@knmu.edu.ua
Філатова Н. М.	к.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/mod/bigbluebutton/view.php?id=7974 Моб. тел.: +38 (66) 188 52 68 nm.filatova@knmu.edu.ua
Літовченко О.Л.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна праці	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38(050) 780 24 22 ol.litovchenko@knmu.edu.ua
Біличенко Н.П.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38(050) 976 77 27 np.bilychenko@knmu.edu.ua
Байдак С. М.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38(068) 806 43 25

			sm.baidak@knmu.edu.ua
Лисак М. С.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна праці	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38(095) 070 49 88 ms.lysak@knmu.edu.ua

Контактний тел.: +38(057) 707-73-81,
kaf.7med.hihieny2@knmu.edu.ua

Очні консультації: розклад та місце проведення за розкладом кафедри.

Он-лайн консультації: розклад та місце проведення за попередньою домовленістю з викладачем.

Локація: заняття проводяться в умовах кафедри ХНМУ

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Гігієна та екологія» складений відповідно до освітньо-професійної програми «Медицина» та Стандарту вищої освіти України, другий (магістерський) рівень, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина».

Опис навчальної дисципліни (анотація) Вивчення дисципліни «Гігієна та екологія» спрямоване на ознайомлення студентів з основами теорії сучасних соціальних та екологічних систем, вивчення факторів ризику і безпеки життєдіяльності в умовах праці в вищому навчальному закладі та при інших видах виробничої діяльності, алгоритму дій при надзвичайних ситуаціях, оснований на законодавчих нормативних актах системи управління охороною праці з використанням інноваційних форм навчання студентів. Також викладачі вищої школи в сучасних умовах повинні володіти навичками складання програм забезпечення фахової дієздатності, методиками самоконтролю в професійній діяльності та способами психофізичного тренінгу.

Таким чином, вивчення дисципліни «Гігієна та екологія» є актуальним для підготовки медичних кадрів, особливо в сучасних умовах реформування системи вищої освіти та медицини на тлі процесів євроінтеграції України.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фактори навколишнього середовища, їх вплив на здоров'я населення та популяції в цілому, методи та заходи щодо зменшення негативного впливу чинників навколишнього середовища на здоров'я населення та популяції в цілому, форми і методи ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів з теорії та практики клінічними дисциплінами в контексті оцінки ефекту методів діагностики та профілактики захворювань та їх наслідків, оптимізації маршруту пацієнта, з епідеміологією в контексті вимірів популяційних процесів та планів збору інформації.

Пререквізити Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів з теорії та практики клінічними дисциплінами в контексті оцінки ефекту методів діагностики та профілактики захворювань та їх наслідків, оптимізації маршруту пацієнта, діяльності відділення (ЛПЗ) тощо; з епідеміологією в контексті вимірів популяційних процесів та планів збору інформації.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні дисциплін організації охорони здоров'я в контексті статистики неінфекційних захворювань; соціальною медициною в контексті вимірів популяційного та індивідуального здоров'я, особливостей реєстрації пов'язаних із здоров'ям подій; медичною інформатикою та комп'ютерними технологіям.

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE
<http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=171>

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Гігієна та екологія» є підготовка лікаря за фахом 22 «Охорона здоров'я» 222 «Медицина» (затверджені наказом Міністерства освіти і науки України № 239 від 16 квітня 2003 року). Кінцеві цілі встановлюються на основі ОПП «Медицина». На підставі кінцевих цілей до кожного розділу сформульовані конкретні цілі у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення дисципліни.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Гігієна та екологія» є закладання основ:

- використання сприятливих оздоровчих факторів навколишнього середовища для зміцнення здоров'я людини, загартування організму;
- вивчення студентами навколишнього середовища як джерела етіологічних факторів та етіологічних факторів ризику виникнення і розповсюдження захворювань;

- здорового способу життя, профілактики захворювань, проведення діагностики та диференціальної діагностики захворювань на підставі вивчення впливу факторів навколишнього середовища на організм і здоров'я.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання в ОПІ та проекті Стандарту)

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування студентами **компетентностей:**

інтегральна: здатність розв'язувати складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

загальні: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і оволодіти сучасними знаннями; здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність приймати обґрунтоване рішення; здатність працювати в команді; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність спілкуватись іноземною мовою; здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків; усвідомлення різних можливостей та гендерних проблем; здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлював цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; здатність зберігати та приумножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

спеціальні (фахові, предметні): здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані; здатність о вивчення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів; здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання; здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань; здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань; здатність до визначення принципу та характеру лікування та профілактики захворювань; здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності певної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності; здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів; здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб; здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм; здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції; здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації; зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дитячих питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів; здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я; дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами; дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1 Мати ґрунтові знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономії

ПРН 2 Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я

ПРН 3 Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки з позиції доказової медицини у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем

ПРН 10 Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами

ПРН 15 Організувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуацій та бойових дій, в тому числі у польових умовах

ПРН 19 Планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів, щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення

ПРН 20 Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної профілактики інфекційних захворювань

ПРН 21 Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію

ПРН 22 Застосовувати статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я

ПРН 23 Застосовувати в професійній діяльності та професійному саморозвитку сучасні цифрові, інформаційно-комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення

ПРН 24 Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я людини для оцінки стану захворюваності населення

ПРН 25 Організувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності

ПРН 26 Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців; управляти конфліктами на міжособистісному та організаційному (професійному) рівні, налагоджувати ефективну комунікацію в фаховому та нефаховому середовищі

ПРН 27 Управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, організувати роботу та професійний розвиток персоналу з урахуванням набутих навиків ефективної роботи в команді, позицій лідерства, належної якості, доступності і справедливості, забезпечення надання інтегрованої медичної допомоги

ПРН 28 Вільно спілкуватися державно та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проєктів

ПРН 29 Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, та розуміючи і враховуючи економічні засади функціонування охорони здоров'я та особливості маркетингу медичних послуг, враховуючи соціальні, економічні та етичні наслідки

ПРН 31 Діяти у професійній сфері з урахуванням власної свободи й безпеки у співпраці й порозумінні з членами соціума – як фахівцями, так і нефахівцями; вміти приймати рішення

самостійно, нести відповідальність за свої дії; ефективно працювати в команді, керуючись принципами лідерства та взаємодопомоги

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних соціальних навичок (Soft skills):

- комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, мозковий штурм, метод самопрезентації),
- робота в команді (реалізується через: метод проєктів, ажурна плитка),
- конфлікт-менеджмент (реалізується через: метод драматизації, ігрові методи),
- тайм-менеджмент (реалізується через: метод проєктів, робота в групах, тренінги),
- лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проєктів, метод самопрезентації),
- спортивний розвиток та ефективний відпочинок (реалізується через: різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя),
- емпатію (реалізується через: поважне ставлення до думки та етичних міркувань, вигляду та поведінки інших людей),
- стресостійкість (реалізується через: роботу у групі з представниками інших професійних груп різного рівня та віку в непередбачених обставинах та ситуаціях).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь, ОПП	Характеристика навчальної дисципліни
		Змішана (очно/дистанційна) форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» (шифр і назва)	Нормативна
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 222 «Медицина» (шифр і назва)	Рік підготовки:
		6-й
		Семестр
		11–12-й
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 40, самостійної роботи студента – 50	Освітній ступінь: Магістр медицини	Лекції
		-
		Практичні, семінарські
	ОПП: Медицина	40 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
50 год.		
Індивідуальні завдання: -		
Вид контролю: диференційований залік		

2.1 Опис дисципліни

2.1.1 Лекції – непередбачено навчальним планом

2.1.2 Семінарські заняття – непередбачено навчальним планом

2.1.3 Практичні заняття

з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Методологічні та методичні основи вивчення сполученої дії чинників навколишнього середовища малої інтенсивності на здоров'я населення.	2	Розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	Усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
2	Гігієнічна оцінка потенційного ризику впливу факторів навколишнього середовища на організм людини та здоров'я населення. Сучасні математичні прогнозні методи визначення ризику впливу факторів довкілля на здоров'я населення.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
3	Гігієнічна оцінка впливу природних та антропогенних компонентів біосфери на здоров'я людини та популяції.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
4	Гігієнічне значення сонячної радіації та використання її складових для профілактики захворювань людини та санації повітря, води і предметів.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
5	Гігієна води та водопостачання населених пунктів. Санітарна охорона водних об'єктів. Санітарна охорона ґрунту та очищення населених місць.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
6	Санітарна охорона атмосферного повітря. Гігієна планування населених місць. Гігієна житлових і громадських будівель та споруд.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
7	Гігієнічні вимоги до планування та експлуатації лікувально-профілактичних закладів. Особливості організації роботи в умовах пандемії.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
8	Гігієнічне значення фізичних чинників в умовах населених місць.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація,	усне опитування; письмове опитування;

			презентація	тестовий контроль
9	Сучасні проблеми внутрішньолікарняної інфекції (ВЛІ) та комплекс гігієнічних заходів з її профілактики. Специфічна та неспецифічна профілактика ВЛІ. Протиепідемічний режим закладів охорони здоров'я в умовах пандемії.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
10	Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в закладах охорони здоров'я з дотриманням санітарно-протиепідемічного режиму. Особливості харчування працюючих на промислових підприємствах.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
11	Санітарно-гігієнічний контроль за громадським харчуванням.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
12	Гігієнічні підходи щодо причин та розвитку професійної та професійно зумовленої захворюваності. Законодавчі основи проведення гігієнічних заходів в галузі медицини праці. Управління професійними ризиками.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
13	Гігієнічна оцінка факторів трудового процесу та виробничого середовища.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
14	Фізичний розвиток як важливий критерій оцінки стану здоров'я дітей і підлітків.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
15	Гігієнічні принципи раціональної організації фізичного виховання та трудового навчання дітей і підлітків. Наукові основи	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий

	проведення лікарсько-професійної консультації.			контроль
16	Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, його гігієнічна оцінка та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
17	Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу й радіаційної безпеки пацієнтів під час застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.	2	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
18	Організація гігієнічного забезпечення під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Особливості тимчасового розміщення потерпілого населення та аварійно-рятувальних та воєнних формувань.	3	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
19	Організація санітарного нагляду за харчуванням та водопостачанням в умовах катастроф та під час війни.	3	розповідь-пояснення, бесіда, ілюстрація, презентація	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
20	Диференційний залік			
Всього годин практичних занять:		40		

2.1.4. Лабораторні заняття – непередбачені навчальним планом

2.1.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Методологічні та методичні основи вивчення сполученої дії чинників навколишнього середовища малої інтенсивності на здоров'я населення.	1	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль

2	Гігієнічна оцінка потенційного ризику впливу факторів навколишнього середовища на організм людини та здоров'я населення. Сучасні математичні прогнози методи визначення ризику впливу факторів довкілля на здоров'я населення.	1	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
3	Гігієнічна оцінка впливу природних та антропогенних компонентів біосфери на здоров'я людини та популяції.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
4	Гігієнічне значення сонячної радіації та використання її складових для профілактики захворювань людини та санації повітря, води і предметів.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
5	Наукові основи медичної біоритмології та хроногігієни (СПРС).	4	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
6	Гігієна води та водопостачання населених пунктів. Санітарна охорона водних об'єктів. Санітарна охорона ґрунту та очищення населених місць.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль

			, вирішення ситуаційних завдань	
7	Санітарна охорона атмосферного повітря. Гігієна планування населених місць. Гігієна житлових і громадських будівель та споруд.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
8	Гігієнічне значення фізичних чинників в умовах населених місць.	1	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
9	Гігієнічні вимоги до планування та експлуатації лікувально-профілактичних закладів. Особливості організації роботи в умовах пандемії.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
10	Сучасні проблеми внутрішньолікарняної інфекції (ВЛІ) та комплекс гігієнічних заходів з її профілактики. Специфічна та неспецифічна профілактика ВЛІ. Протиепідемічний режим закладів охорони здоров'я в умовах пандемії.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
11	Гігієнічна оцінка умов перебування хворих та характеристика умов праці персоналу в лікувально-профілактичних закладах.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль

	Особливості перебування хворих та виконання професійних обов'язків медичних працівників в умовах пандемії. (СПРС).		актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	
12	Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в закладах охорони здоров'я з дотриманням санітарно-протиепідемічного режиму. Особливості харчування працюючих на промислових підприємствах.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
13	Санітарно-гігієнічний контроль за громадським харчуванням.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
14	Харчові отруєння як гігієнічна проблема. Методика розслідування випадків харчових отруєнь (СПРС).	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
15	Гігієнічні підходи щодо причин та розвитку професійної та професійно зумовленої захворюваності. Законодавчі основи проведення гігієнічних заходів в галузі медицини праці. Управління професійними ризиками.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
16	Гігієнічна оцінка факторів трудового процесу та	2	Вивчення матеріалу	усне опитування; письмове

	виробничого середовища.		підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	опитування; тестовий контроль
17	Гігієна та охорона праці медичних працівників в окремих структурних підрозділах лікувально-профілактичних закладів (СПРС).	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
18	Фізичний розвиток як важливий критерій оцінки стану здоров'я дітей і підлітків.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
19	Еколого залежні захворювання дітей та підлітків.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
20	Гігієнічні принципи раціональної організації фізичного виховання та трудового навчання дітей і підлітків. Наукові основи проведення лікарсько-професійної консультації (СПРС).	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль

			завдань	
21	Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, його гігієнічна оцінка та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
22	Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу й радіаційної безпеки пацієнтів під час застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
23	Гігієнічні аспекти проживання населення на територіях з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (СПРС).	2	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
24	Організація гігієнічного забезпечення під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Особливості тимчасового розміщення потерпілого населення та аварійно-рятувальних та воєнних формувань.	1	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства , вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
25	Організація санітарного нагляду за харчуванням та водопостачанням в умовах катастроф та під час війни.	1	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль

			законодавства, вирішення ситуаційних завдань	
26	Організація і проведення розвідки джерел водопостачання при надзвичайних ситуаціях та під час війни.	1	Вивчення матеріалу підручників, нормативно-правових актів чинного санітарного законодавства, вирішення ситуаційних завдань	усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль
27	Підготовка до диференційного заліку	2		
Всього годин практичних занять:		50		

Методи навчання:

- Вербальні (лекція, бесіда);
- Наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал);
- Практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах).

Методи контролю:

1. Усний контроль засвоєння теоретичного матеріалу (опитування, обговорення).
2. Письмовий контроль (відповіді на питання, вирішення задач, тестовий контроль).
3. Контроль практичних вмінь та навичок (вирішення ситуаційних задач, розв'язання проблемних ситуацій, надання практичних рекомендацій).

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем): проводиться у формі усного опитування, тестування, бесіди студентів із заздалегідь визначених питань, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Задля оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти пропонується альтернативний варіант (*за вибором*): традиційні види завдань: написання контрольної роботи, реферату або творчі види: підготовка мультимедійної презентації, опрацювання навчальної літератури (складання анотації, рецензування, цитування, тези першоджерел).

Підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Він проводиться в усній. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається програмою навчальної дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 200 балів, мінімальна – 120 балів.

Оцінювання успішності навчання студентів за ЕСТС організації навчального процесу (ПНД, залік, диф. залік, іспит) здійснюється на підставі «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному

університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181. Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є диференційований залік.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1 Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181. Знання Студентів оцінюються з усіх видів навчальних занять за такими критеріями:

1) **«відмінно»** – відповідає високому (творчому) рівню компетентності:

- Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили;

2) **«добре»** – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає достатньому (конструктивно-варіативному) рівню компетентності:

- Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

3) **«задовільно»** – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає середньому (репродуктивному) рівню компетентності:

- Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні

4) **«незадовільно»** – відповідає низькому (рецептивно-продуктивному) рівню компетентності:

- Студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 200 балів, мінімальна – 120 балів. Оцінювання студентів проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181.

Поточна навчальна діяльність студентів (далі – ПНД) контролюється викладачем академічної групи, після засвоєння студентами кожної теми дисципліни та виставляються оцінки з використанням 4-бальної (національної) системи. За підсумками семестру середню оцінку (з точністю до сотих) за ПНД викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу системи АСУ.

Для дисципліни, вивчення якої завершується у поточному семестрі та формою її контролю є диференційний залік, середній бал за ПНД викладачем кафедри переводиться у 200-бальну шкалу.

Заохочення та стягнення. За участь у науково-дослідних студентських конференціях, у наукових дослідженнях, у опитуваннях студент може отримувати додаткові бали 1 – 10.

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача здійснюється за виконання завдань викладача:

- доповідь реферату на практичному занятті 0 – 2 бали;
- доповідь з презентацією на практичному занятті 0 – 3 бали,
- доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0 – 5 балів;
- участь у науково-практичній конференції –5 – 10 балів

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється шляхом самостійного опрацювання теоретичного матеріалу, із подальшим усним опитуванням, тестуванням та обговоренням теми пропущеного заняття із викладачем. У разі достатнього рівня знань з відповідної тематики академічна заборгованість вважається ліквідованою. Безоплатне відпрацювання здійснюється протягом 30 днів з моменту пропущеного заняття (без надання дозволу з деканату), якщо термін з моменту пропущеного заняття перевищує 30 днів відпрацювання здійснюється тільки у разі надання дозволу на ліквідацію академічної заборгованості із деканату із урахуванням наявності дисципліни у переліку дисциплін, відпрацювання пропущених занять з яких здійснюється на платній основі.

Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД)

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181 (таблиця 1).

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни студенту виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно».

Підсумковий бал за поточну навчальну діяльність (ПНД) визначається як середнє арифметичне традиційних оцінок за кожне заняття, округлене до 2-х знаків після коми та перераховується у багатобальну шкалу за таблицею 1.

Таблиця 1

**Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу
(для дисциплін, що завершуються д/з або іспитом)**

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	120	3.91-3,94	94
4.95-4,99	119	3.87-3,9	93
4.91-4,94	118	3.83- 3,86	92
4.87-4,9	117	3.79- 3,82	91
4.83-4,86	116	3.74-3,78	90
4.79-4,82	115	3.7- 3,73	89
4.75-4,78	114	3.66- 3,69	88
4.7-4,74	113	3.62- 3,65	87
4.66-4,69	112	3.58-3,61	86
4.62-4,65	111	3.54- 3,57	85
4.58-4,61	110	3.49- 3,53	84
4.54-4,57	109	3.45-3,48	83
4.5-4,53	108	3.41-3,44	82
4.45-4,49	107	3.37-3,4	81
4.41-4,44	106	3.33- 3,36	80
4.37-4,4	105	3.29-3,32	79
4.33-4,36	104	3.25-3,28	78
4.29-4,32	103	3.21-3,24	77
4.25- 4,28	102	3.18-3,2	76

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
4.2- 4,24	101	3.15- 3,17	75
4.16- 4,19	100	3.13- 3,14	74
4.12- 4,15	99	3.1- 3,12	73
4.08- 4,11	98	3.07- 3,09	72
4.04- 4,07	97	3.04-3,06	71
3.99-4,03	96	3.0-3,03	70
3.95- 3,98	95	Менше 3	Недостатньо

Мінімальна кількість балів, яку має набрати студент для допуску до диф. заліку – 70 балів, максимальна – 120; мінімальна позитивна оцінка на диф. заліку відповідно 50 балів, максимальна – 80.

Оцінювання диференційованого заліку: оцінювання практичних навичок проводиться за критеріями «виконав», «не виконав», оцінювання теоретичних знань та практичних навичок проводиться за таблицею 5, так як вони представлені в одному білеті.

Таблиця 5

Оцінювання теоретичних знань, якщо практичні навички оцінюються за критеріями «виконав», «не виконав»

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Усна відповідь за білетами, які включають теоретичну частину дисципліни	За кожен відповідь студент одержує від 10 до 16 балів, що відповідає: «5» - 16 балів; «4» - 13 балів; «3» - 10 балів.
1	16	13	10		
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

Оцінювання результатів вивчення дисципліни проводиться безпосередньо після диференційованого заліку. Оцінка з дисципліни визначається як сума балів за ПНД та диф. заліку і становить min – 120 до max - 200.

Проведення та оцінювання диференціального заліку або іспиту (табл. 3, 4 або 5 з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу у ХНМУ»).

Диференційований залік (далі - ДЗ) – з дисципліни або її частини – це процес, протягом якого перевіряються отримані за курс (семестр):

- рівень теоретичних знань;
- розвиток творчого мислення;
- навички самостійної роботи;
- компетенції – вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань.

Диференційований залік проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті з дисципліни. Допуск до ДЗ визначається у балах ПНД, а саме: min - 70, max - 120 балів. Безпосередньо ДЗ оцінюється від - 50 до – 80 балів. Оцінка з дисципліни є сума балів за ПНД та ДЗ у балах від min – 120 до max - 200 і відповідає національній шкалі та шкалі ECTS (табл. 7).

Критерії оцінювання практичних навичок

Кількість навичок	«5»	«4»	«3»	Відповідь за білетами практичної частини	За кожну практичну навичку студент одержує від 5 до 8 балів, що відповідає: «5» - 8 балів; «4» - 6,5 балів; «3» - 5 балів.
1	8	6,5	5		
2	8	6,5	5		
3	8	6,5	5		
4	8	6,5	5		
5	8	6,5	5		
	40	32,5	25		

Оцінювання теоретичних знань за складеними на кафедрі білетами, які включають усі теми дисципліни.

Таблиця 5

Критерії оцінювання теоретичних знань

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Усна відповідь за білетами, які включають теоретичну частину дисципліни	За кожну відповідь студент одержує від 5 до 8 балів, що відповідає: «5» - 8 балів; «4» - 6,5 балів; «3» - 5 балів.
1	8	6,5	5		
2	8	6,5	5		
3	8	6,5	5		
4	8	6,5	5		
5	8	6,5	5		
	40	32,5	25		

II-й підхід – У випадку коли оцінювання практичних навичок проводиться за критеріями «виконав», «не виконав», тоді оцінювання теоретичних знань проводиться за таблицею 5.

Таблиця 6

Оцінювання теоретичних знань та практичних навичок, якщо вони представлені в одному білеті

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Усна відповідь за білетами, які включають теоретичну частину дисципліни	За кожну відповідь студент одержує від 10 до 16 балів, що відповідає: «5» - 16 балів; «4» - 13 балів; «3» - 10 балів.
1	16	13	10		
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

13.3 Оцінка з дисципліни є сума балів за ПНД та ДЗ у балах від min – 120 до max – 200 і відповідає національній шкалі та шкалі ECTS.

Технологія оцінювання дисципліни (табл. 7 з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181.).

Таблиця 7

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за ECTS	Оцінка за чотирибальною шкалою
180 – 200	A	Відмінно
160 – 179	B	Добре
150 – 159	C	Добре
130 – 149	D	Задовільно
120 - 129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

3.2. Питання до диференційованого заліку

1. Порівняльна гігієнічна характеристика джерел водопостачання. Що таке дебіт водного джерела, в яких одиницях він вимірюється?
2. В якому порядку рекомендується вибирати джерела водопостачання? Чому? Які документи використовуються для оцінки якості питної води?
3. Якими показниками необхідно керуватися при виборі джерел водопостачання? Гігієнічні нормативи.
4. Системи водопостачання. Вибір водного джерела для централізованого водопостачання. Документи.
5. Методи водопідготовки. Що таке коагуляція, які речовини використовуються в якості коагулянтів?
6. Хімічні методи знезараження води, їх порівняльна гігієнічна характеристика. Рівень вільного залишкового хлору.
7. Фізичні методи знезараження води, переваги перед хімічними методами.
8. Спеціальні методи водопідготовки.
9. Системи лікарняного будівництва. Переваги, недоліки.
10. Де вибирається ділянку для будівництва лікарні? Зонування ділянки. Які документи використовуються?
11. Як оцінити мікроклімат лікарняної палати? Гігієнічні норми. Прилади для вимірювання факторів мікроклімату.
12. Фізичні фактори житлових і громадських будівель. Що таке КПО?
13. Заходи з охорони атмосферного повітря. Санітарно-технічні заходи: види споруд для уловлювання пилу.
14. Джерела забруднення атмосферного повітря. Заходи щодо профілактики забруднення.
15. Джерела забруднення ґрунту. Як оцінити ступінь чистоти ґрунту? Санітарне число Хлебнікова.
16. Показники хімічного складу питної води. Біогеохімічні провінції. Приклади захворювань, пов'язаних зі споживанням води, що містить надмірну кількість хімічних речовин і з'єднань.
17. Назвати групи показників, які використовуються для оцінки якості питної води. Охарактеризувати мікробіологічні показники.
18. Склад стічних вод. Етапи очищення стічних вод.
19. Системи лікарняного будівництва. Централізовано-блочна система. Шляхи попередження поширення внутрішньолікарняних інфекцій.
20. Зонування лікарняного ділянки. Орієнтація вікон палатних відділень і операційних.
21. Які зміни наступають в функціональних системах під час роботи? Показники, що характеризують ці зміни.
22. Робоча зона. Постійне і непостійне робоче місце.
23. Мікроклімат - його поняття, класифікація. Фактори мікроклімату, прилади для їх вимірювання.
24. Фізичні фактори виробничого середовища. Які прилади використовуються для вимірювання шуму, освітленості, факторів мікроклімату?

25. Виробниче освітлення, його види. Прилади для вимірювання. Природне освітлення: показники, використовувані для оцінки.
26. Які заходи використовуються для профілактики впливу шкідливих факторів на організм працюючих? Які з них є найважливішими?
27. Назвати види дії факторів і охарактеризувати їх.
28. Що таке терморегуляція? Види тепловіддачі. Гігієнічне нормування параметрів мікроклімату.
29. Від чого залежить характер і ступінь вираженості дії хімічної речовини на організм людини? Що таке «біологічний період напіввиведення»? Розподіл промислових отрут в організмі.
30. Що таке шкідлива речовина? Шляхи надходження промислових отрут в організм людини.
31. Що таке шкідлива речовина? Розподіл промислових отрут в організмі людини.
32. Інтермітуюча дія промислових отрут. Адаптація до промислових отрут. Етапи гігієнічного нормування.
33. Умови, що впливають на характер і силу токсичної дії промислових отрут. Що таке токсичність?
34. Що таке «комбінована дія промислових отрут»? Види комбінованої дії.
32. Види дії виробничих отрут на організм людини. Що таке «поєднане дію»?
36. Гострі і хронічні професійні отруєння. Які отруєння характерні для промислових отрут в сучасних умовах виробництва?
37. Дія виробничих отрут на організм працюючих. Віддалені наслідки дії отрут.
38. Як відбувається дія промислового отруту на організм? Рецептори. Зміни крові при дії промислових отрут.
39. Вплив нагріваючого мікроклімату на організм працюючих. Перерозподіл крові в організмі під впливом нагріваючого мікроклімату. Захворювання, які виникають у працюючих в умовах нагріваючого мікроклімату.
40. Повні форми трудової діяльності. Форми розумової праці. Розробка раціональних режимів праці та відпочинку.
41. Групи здоров'я дитячого населення. Охарактеризувати 2 групу.
42. Критерії оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Які фактори впливають на формування здоров'я дітей?
43. Групи фізичного виховання дітей. Що таке «моторна щільність уроку»?
44. Принципи загартовування, їх характеристика. Фактори загартовування.
45. Показники, що використовуються для оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків.
46. Критерії оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Які фактори впливають на формування здоров'я дітей?
47. Що таке «режим дня»? Компоненти режиму дня. Методи оцінки.
48. Денна та тижнева крива працездатності. Підйоми працездатності протягом дня. Особливості втоми у дітей.
49. Що необхідно враховувати, щоб правильно скласти шкільний розклад?
50. З яких частин складається урок фізичної культури? Допустиме збільшення пульсу після другої і третьої частин.
51. Які захворювання формуються переважно в шкільному віці і чому? Гігієнічне нормування навчального навантаження.
52. Метод сигмальних відхилень. Як побудувати профіль фізичного розвитку?
53. Фізичний розвиток дітей та підлітків. Соматометричні показники. Стандарти фізичного розвитку.
54. Фізичний розвиток дітей та підлітків. Охарактеризувати соматоскопічні показники.
55. Фізичний розвиток дітей та підлітків. Фізіометричні показники.
56. Гігієнічне нормування навчально-виховного процесу. Зміни функціонального стану організму дітей. Стадії втоми у дітей.
57. Режим дня. Компоненти режиму дня. Які методи існують для оцінки режиму дня?

58. Причини стомлення у дітей. Профілактика втоми. Динамічний стереотип.
59. Рухова активність дітей. На чому ґрунтується фізичне виховання дітей? Що таке «функціональні можливості»?
60. Загартовування. Фактори загартовування. Специфічне і неспецифічне дію загартовування на організм дітей.
61. Види харчування. Раціональне харчування, принципи.
62. Види харчування. Лікувальне харчування, принципи.
63. Види харчування. Лікувально-профілактичне харчування, принципи
64. Функції їжі, які нутрієнти їх забезпечують.
65. Ожиріння. Принципи побудови раціону лікувального харчування
66. Подагра. Як правильно побудувати раціон лікувального харчування?
67. Який вид харчування використовується для робітників, які мають контакт з шкідливими речовинами? Що використовується при контакті зі свинцем і чому?
68. Етіологія харчових отруєнь. Відмінності харчових отруєнь від інфекційних захворювань.
69. Шляхи профілактики харчових отруєнь. Як потрапляють збудники в готову їжу?
70. Стафілококовий токсикоз. Які продукти можуть бути джерелом харчового отруєння?
71. Ботулізм - особливості отруєння.
72. Сальмонельоз; продукти, які є джерелом отруєння.
73. Що спільного і які відмінності між харчовими отруєннями та інфекційними хворобами?
74. Класифікація харчових отруєнь. Сезонність харчових отруєнь.
75. Шляхи попередження харчових отруєнь. Від чого залежить ефект теплової обробки продуктів?
76. Відмінності раціонального і лікувального харчування. Що таке «динамічний характер лікувального харчування»?
77. Вітаміни в лікувально-профілактичному харчуванні. Робочим яких виробництв видають тільки вітамінні препарати?
78. Лікувально-профілактичне харчування. Кисломолочні продукти і пектин в лікувально-профілактичному харчуванні.
79. Організація лікувального харчування в лікарнях. Що включає характеристика кожної дієти?
80. Види лікувально-профілактичного харчування. Мета ЛПП. Який раціон називається «раціоном гіпосенсибілізуюче харчування»?
81. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час.
82. Особливості умов праці медичних працівників, профілактика захворювань.
83. Організація санітарного нагляду за харчуванням у воєнний час
84. Особливості умов праці медичних працівників, профілактика захворювань.
85. Організація санітарного нагляду за харчуванням у воєнний час
86. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
87. Умови праці медпрацівників, профілактика захворювань
88. Несприятливі чинники в роботі медпрацівників, профілактика їх дії.
89. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
90. Особливості тимчасового розміщення військових частин у воєнний час.
91. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
92. Несприятливі чинники в роботі медпрацівників, профілактика їх дії.
93. Професійні захворювання медпрацівників, шляхи профілактики.
94. Особливості тимчасового розміщення військових частин у воєнний час.
95. Несприятливі чинники в роботі медпрацівників, профілактика їх дії.
96. Професійні захворювання медпрацівників, шляхи профілактики.
97. Особливості тимчасового розміщення військових частин у воєнний час.
98. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
99. Організація санітарного нагляду за харчуванням у воєнний час.
100. Організація гігієнічного забезпечення військових частин у воєнний час.

3.3. Контрольні питання

3. Порівняльна гігієнічна характеристика джерел водопостачання. Що таке дебіт вододжерела, в яких одиницях він вимірюється?
4. В якому порядку рекомендується вибирати джерела водопостачання? Чому? Які документи використовуються для оцінки якості питної води?
3. Якими показниками необхідно керуватися при виборі джерел водопостачання? Гігієнічні нормативи.
4. Системи водопостачання. Вибір водного джерела для централізованого водопостачання. Документи.
5. Методи водопідготовки. Що таке коагуляція, які речовини використовуються в якості коагулянтів?
6. Хімічні методи знезараження води, їх порівняльна гігієнічна характеристика. Рівень вільного залишкового хлору.
7. Фізичні методи знезараження води, переваги перед хімічними методами.
8. Спеціальні методи водопідготовки.
9. Системи лікарняного будівництва. Переваги, недоліки.
10. Де вибирається ділянку для будівництва лікарні? Зонування ділянки. Які документи використовуються?
11. Як оцінити мікроклімат лікарняної палати? Гігієнічні норми. Прилади для вимірювання факторів мікроклімату.
12. Фізичні фактори житлових і громадських будівель. Що таке КПО?
13. Заходи з охорони атмосферного повітря. Санітарно-технічні заходи: види споруд для уловлювання пилу.
14. Джерела забруднення атмосферного повітря. Заходи щодо профілактики забруднення.
15. Джерела забруднення ґрунту. Як оцінити ступінь чистоти ґрунту? Санітарне число Хлебнікова.
16. Показники хімічного складу питної води. Біогеохімічні провінції. Приклади захворювань, пов'язаних зі споживанням води, що містить надмірну кількість хімічних речовин і з'єднань.
17. Назвати групи показників, які використовуються для оцінки якості питної води. Охарактеризувати мікробіологічні показники.
18. Склад стічних вод. Етапи очищення стічних вод.
19. Системи лікарняного будівництва. Централізовано-блочна система. Шляхи попередження поширення внутрішньолікарняних інфекцій.
20. Зонування лікарняного ділянки. Орієнтація вікон палатних відділень і операційних.
21. Які зміни наступають в функціональних системах під час роботи? Показники, що характеризують ці зміни.
22. Робоча зона. Постійне і непостійне робоче місце.
23. Мікроклімат - його поняття, класифікація. Фактори мікроклімату, прилади для їх вимірювання.
24. Фізичні фактори виробничого середовища. Які прилади використовуються для вимірювання шуму, освітленості, факторів мікроклімату?
25. Виробниче освітлення, його види. Прилади для вимірювання. Природне освітлення: показники, використовувані для оцінки.
26. Які заходи використовуються для профілактики впливу шкідливих факторів на організм працюючих? Які з них є найважливішими?
27. Назвати види дії факторів і охарактеризувати їх.
28. Що таке терморегуляція? Види тепловіддачі. Гігієнічне нормування параметрів мікроклімату.
29. Від чого залежить характер і ступінь вираженості дії хімічної речовини на організм людини? Що таке «біологічний період напіввиведення»? Розподіл промислових отрут в організмі.

30. Що таке шкідлива речовина? Шляхи надходження промислових отрут в організм людини.
31. Що таке шкідлива речовина? Розподіл промислових отрут в організмі людини.
32. Інтермітуюча дія промислових отрут. Адаптація до промислових отрут. Етапи гігієнічного нормування.
33. Умови, що впливають на характер і силу токсичної дії промислових отрут. Що таке токсичність?
34. Що таке «комбінована дія промислових отрут»? Види комбінованої дії.
32. Види дії виробничих отрут на організм людини. Що таке «поєднане дію»?
36. Гострі і хронічні професійні отруєння. Які отруєння характерні для промислових отрут в сучасних умовах виробництва?
37. Дія виробничих отрут на організм працюючих. Віддалені наслідки дії отрут.
38. Як відбувається дія промислового отрути на організм? Рецептори. Зміни крові при дії промислових отрут.
39. Вплив нагріваючого мікроклімату на організм працюючих. Перерозподіл крові в організмі під впливом нагріваючого мікроклімату. Захворювання, які виникають у працюючих в умовах нагріваючого мікроклімату.
40. Повні форми трудової діяльності. Форми розумової праці. Розробка раціональних режимів праці та відпочинку.
41. Групи здоров'я дитячого населення. Охарактеризувати 2 групу.
42. Критерії оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Які фактори впливають на формування здоров'я дітей?
43. Групи фізичного виховання дітей. Що таке «моторна щільність уроку»?
44. Принципи загартовування, їх характеристика. Фактори загартовування.
45. Показники, що використовуються для оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків.
46. Критерії оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Які фактори впливають на формування здоров'я дітей?
47. Що таке «режим дня»? Компоненти режиму дня. Методи оцінки.
48. Денна та тижнева крива працездатності. Підйоми працездатності протягом дня. Особливості втоми у дітей.
49. Що необхідно враховувати, щоб правильно скласти шкільний розклад?
50. З яких частин складається урок фізичної культури? Допустиме збільшення пульсу після другої і третьої частин.
51. Які захворювання формуються переважно в шкільному віці і чому? Гігієнічне нормування навчального навантаження.
52. Метод сигмальних відхилень. Як побудувати профіль фізичного розвитку?
53. Фізичний розвиток дітей та підлітків. Соматометричні показники. Стандарти фізичного розвитку.
54. Фізичний розвиток дітей та підлітків. Охарактеризувати соматоскопічні показники.
55. Фізичний розвиток дітей та підлітків. Фізіометричні показники.
56. Гігієнічне нормування навчально-виховного процесу. Зміни функціонального стану організму дітей. Стадії втоми у дітей.
57. Режим дня. Компоненти режиму дня. Які методи існують для оцінки режиму дня?
58. Причини стомлення у дітей. Профілактика втоми. Динамічний стереотип.
59. Рухова активність дітей. На чому ґрунтується фізичне виховання дітей? Що таке «функціональні можливості»?
60. Загартовування. Фактори загартовування. Специфічне і неспецифічне дію загартовування на організм дітей.
61. Види харчування. Раціональне харчування, принципи.
62. Види харчування. Лікувальне харчування, принципи.
63. Види харчування. Лікувально-профілактичне харчування, принципи
64. Функції їжі, які нутрієнти їх забезпечують.
65. Ожиріння. Принципи побудови раціону лікувального харчування

66. Подагра. Як правильно побудувати раціон лікувального харчування?
67. Який вид харчування використовується для робітників, які мають контакт з шкідливими речовинами? Що використовується при контакті зі свинцем і чому?
68. Етіологія харчових отруєнь. Відмінності харчових отруєнь від інфекційних захворювань.
69. Шляхи профілактики харчових отруєнь. Як потрапляють збудники в готову їжу?
70. Стафілококовий токсикоз. Які продукти можуть бути джерелом харчового отруєння?
71. Ботулізм - особливості отруєння.
72. Сальмонельоз; продукти, які є джерелом отруєння.
73. Що спільного і які відмінності між харчовими отруєннями та інфекційними хворобами?
74. Класифікація харчових отруєнь. Сезонність харчових отруєнь.
75. Шляхи попередження харчових отруєнь. Від чого залежить ефект теплової обробки продуктів?
76. Відмінності раціонального і лікувального харчування. Що таке «динамічний характер лікувального харчування»?
77. Вітаміни в лікувально-профілактичному харчуванні. Робочим яких виробництв видають тільки вітамінні препарати?
78. Лікувально-профілактичне харчування. Кисломолочні продукти і пектин в лікувально-профілактичному харчуванні.
79. Організація лікувального харчування в лікарнях. Що включає характеристика кожної дієти?
80. Види лікувально-профілактичного харчування. Мета ЛПП. Який раціон називається «раціоном гіпосенсибілізуючого харчування»?
81. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час.
82. Особливості умов праці медичних працівників, профілактика захворювань.
83. Організація санітарного нагляду за харчуванням у воєнний час
84. Особливості умов праці медичних працівників, профілактика захворювань.
85. Організація санітарного нагляду за харчуванням у воєнний час
86. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
87. Умови праці медпрацівників, профілактика захворювань
88. Несприятливі чинники в роботі медпрацівників, профілактика їх дії.
89. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
90. Особливості тимчасового розміщення військових частин у воєнний час.
91. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
92. Несприятливі чинники в роботі медпрацівників, профілактика їх дії.
93. Професійні захворювання медпрацівників, шляхи профілактики.
94. Особливості тимчасового розміщення військових частин у воєнний час.
95. Несприятливі чинники в роботі медпрацівників, профілактика їх дії.
96. Професійні захворювання медпрацівників, шляхи профілактики.
97. Особливості тимчасового розміщення військових частин у воєнний час.
98. Організація санітарного нагляду за водопостачанням у воєнний час
99. Організація санітарного нагляду за харчуванням у воєнний час.
100. Організація гігієнічного забезпечення військових частин у воєнний час.

3.4. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студентів під керівництвом викладача з дисципліни «Гігієна та екологія» проводиться протягом семестру у формі: вивчення літературних джерел, рекомендованих для опанування тем і проблем та підготовки доповідей з презентаціями за ними; вивчення нормативних документів, рекомендованих для вивчення різних тем дисципліни; роботи з базами даних щодо здоров'я; виконання індивідуальних завдань.

Студенти заочної форми навчання повинні виконати індивідуальне завдання і надіслати його на перевірку викладачеві (на e-mail) не пізніше, ніж за 10 днів до початку навчальної сесії.

Завдання (теми) для індивідуальної роботи студенти обирають самостійно, та узгоджують його з викладачам.

Критерії оцінювання індивідуального завдання. Робота повинна мати обсяг 10-16 сторінок тексту стандартного оформлення (розмір аркуша А4, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25, вирівнювання по ширині, між абзацні відступи – відсутні) і повністю розкривати зміст обраних питань. Презентація доповіді повинна бути виконана у програмних сервісах PowerPoint, Prezi, Google slides тощо. Робота має бути структурована та містити назву доповіді, актуальність, мету, завдання, основний зміст роботи, перелік використаних літературних джерел, оформлений відповідно до існуючих вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація».

Бібліографічне посилання

https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf

Робота має бути подана на перевірку у визначені строки.

Невідповідність змісту, занадто великий або малий обсяг роботи, невідповідність формальним вимогам до оформлення, відсутність переліку використаних джерел або його неправильне оформлення, недостатня структурованість роботи, невчасне подання роботи на перевірку є підставами для зниження оцінки або ж повернення роботи на доопрацювання.

3.5. Інші заохочення

За участь у науково-дослідних студентських конференціях, у наукових дослідженнях, у опитуваннях студент може отримувати додаткові бали 1 – 10.

3.6. Правила оскарження оцінки

Оцінка з дисципліни може бути оскаржена на підставі вимог «Положення про організацію освітнього процесу у ХНМУ» № 370 від 27.08.2019 р. із доповненням згідно з наказу № 114 від 20.05.2020р.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Вимоги дисципліни. Щоб успішно пройти відповідний курс необхідно регулярно відвідувати практичні заняття; мати теоретичну підготовку до практичних занять згідно тематики; не спізнюватися і не пропускати заняття; виконувати всі необхідні завдання і працювати кожного заняття; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися до кураторів курсу з різних питань за тематикою занять і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Відвідування занять та поведінка.

Студенти можуть обговорювати різні завдання, але їх виконання – строго індивідуально. Не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки. Не допускаються запізнення студентів на практичні заняття.

Заохочується участь студентів у проведенні наукових досліджень та конференціях за даною тематикою.

Усі студенти ХНМУ захищені Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Харківському національному медичному університеті, розроблено з метою визначення дієвого механізму врегулювання конфліктних ситуацій, пов'язаних із дискримінацією та сексуальними домаганнями. Дане Положення розроблено на підставі таких нормативно-правових актів України: Конституція України; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Загальна рекомендація № 25 до параграфу 1 статті 4 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Зауваження загального порядку № 16 (2005) «Рівне для чоловіків та жінок право користування економічними, соціальними і культурними правами» (стаття 3 Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН); Рекомендації щодо виховання в дусі

міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в душі поваги до прав людини і основних свобод (ЮНЕСКО); Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Харківський національний медичний університет забезпечує навчання та роботу, що є вільними від дискримінації, сексуальних домагань, залякувань чи експлуатації. Університет визнає важливість конфіденційності. Всі особи, відповідальні за здійснення цієї політики (співробітники/-ці деканатів, факультетів, інститутів та Центру гендерної освіти, члени студентського самоврядування та етичного комітету, проректор з науково-педагогічної роботи), дотримуються конфіденційності щодо осіб, які повідомляють або яких звинувачують у дискримінації або сексуальних домаганнях (за виключенням ситуацій, коли законодавство вимагає розголошення інформації та/або коли розкриття обставин Університетом необхідне для захисту безпеки інших).

ХНМУ створює простір рівних можливостей, вільний від дискримінації будь-якого національного, расового чи етнічного походження, статі, віку, інвалідності, релігії, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, або сімейного стану. Всі права, привілеї, програми та види діяльності, що надаються студентам/-кам або співробітникам/-цям університету, розповсюджуються на всіх без винятку за умови належної кваліфікації. Антидискримінаційна політика та політика протидії сексуальним домаганням ХНМУ підтверджується Кодексом корпоративної етики та Статутом ХНМУ.

Очікується, що студенти відвідуватимуть всі лекційні та практичні заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на інформаційному стенді кафедри)

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у студентів/-ок виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач/-ка надасть на першому практичному занятті.

Поведінка в аудиторії:

Під час лекційного заняття студентам та студенткам рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора/-ки – це абсолютно нормально.

Практичні заняття

Активна участь під час обговорення в аудиторії, студенти/-ки мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати.

Під час дискусії важливі:

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливості та неупередженості,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

Студентству важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників/-ць, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
- пити воду;
- фотографувати слайди презентацій;

- брати активну участь у ході заняття
- заборонено:
- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

Використання електронних гаджетів. Застосовувати електронні гаджети для гри, листування у соціальних мережах (за виключенням перерви), гучних розмов тощо. Не допускаються користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття з метою, не пов'язаною з навчальним процесом.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.

Студенти з особливими потребами можуть зустрічатися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, контакуйте з викладачем.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра гігієни та екології № 2 підтримує нульову толерантність до плагіату. Від студентів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Гігієна / Р. Д. Габович, С. С. Познанский, Г. Х, Шахбазян. - К.: Вища школа, 1983.-320 с.7
2. Гігієна та екологія: Підручник / За ред. В.Г.Бардова,- Вінниця: Нова Книга, 2006. - 720 с.
3. Загальна гігієна / Під ред. І. І. Даценко. - Львів, 1992. - 302 с.
4. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни: Підручник / Є. Г. Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є. Г. Гончарука. - К.: Вища школа, 1995.- 552 с.
5. Общая гигиена (пропедевтика гигиены): Учебник / Е.И.Гончарук, В.Г.Бардов, Г.И.Румянцев и др.; Под ред. Е. И. Гончарука. - К.: Вища школа, 1991. -384 с.
6. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник / І.І.Даценко, Р.Д.Габович. - К.: Здоров'я, 2004. -792 с.
7. Гігієна дітей і підлітків: Підручник / за ред. проф. В.І.Берзіня/. – К.: Асканія, 2008. – 307 с.
8. Гігієна дітей і підлітків: Підручник / І.І. Даценко, М.Б. Шегедин, Ю.І. Шашков. – К.: Медицина, 2006. – 304 с.
9. Гигиена детей и подростков: Учебник. Кучма В.Р. - М.: Медицина, 2001.- 384 с.
10. Наказ МОЗ України № 120 від 25.05.2000 р. “ Про вдосконалення організації медичної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД”.
11. Наказ МОЗ України № 344 від 15.12.2000 р. “ Про затвердження методичних рекомендацій з удосконалення організації медичної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД”.
12. Закон України № 2776-III від 15.11.2001 “Про внесення змін до Закону України “ Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення”.

13. Наказ МОЗ України № 173 від 15.04.03 р. “Про удосконалення лікування хворих на ВІЛ-інфекцію та СНІД”.
14. Рудий В.М. Законодавство України у сфері боротьби з ВІЛ/СНІДом: Сучасний стан та шляхи вдосконалення. – К.: Сфера, 2003. – 178 с.

Допоміжна:

1. Артамонова В. Г., Шаталов Н.П. Профессиональные болезни. - М.: Медицина, 1982.- 416 с.
2. Беляков В. Д., Жук Е. Г. Военная гигиена и эпидемиология. - М.: Медицина, 1988.-320 с.
3. Гигиена детей и подростков / Под ред. В.Н. Кардашенко. - М.: Медицина, 1986. - 512 с.
4. Изучение влияния факторов окружающей среды на здоровье населения /Е. И. Гончарук, Ю. В. Вороненко, Н. И. Марценюк/ - К., 1989. -204 с.
5. Кириллов С. В., Книжников В А., Коренков И. П. Радиационная гигиена М.; Медицина, 1988. - 215 с.
6. Комунальна гігієна / Є.Г. Гончарук, В.Г. Бардов, С.І. Гаркавий, О.П. Яворовський та ін.; За ред. Є.Г. Гончарука. - К.: Здоров'я, 2003. - 728 с.
7. Коммунальная гигиена /Є.Г. Гончарук, В.Г. Бардов, С.І. Гаркавий, О.П. Яворовський та ін.; Под ред. Е.И. Гончарука. - К.: Здоров'я, 2006. - 782 с.
8. Маненко А. К., Сахновская Н. И. Гигиена лечебных учреждений - К.: Здоров'я, 1982.- 214 с.
9. Минх А. А. Методы гигиенических исследований - М.: Медицина, 1967. - 526 с.
10. Минх А. А. Общая гигиена, - М.: Медицина, 1984. - 480 с.
11. Минх А. А. Справочник по санитарно-гигиеническим исследованиям. - М.: Медицина, 1973. - 400 с.
12. Новожилов Г. Н., Ломов О. П. Гигиеническая оценка микроклимата.- Л.; Медицина, 1987. - 109 с.
13. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - К.: МОЗ України, 1997.- 121 с.
14. Общая гигиена/Под ред. Г. И. Румянцева. - М.: Медицина, 1990. - 288с.
15. Паранько Н. М., Малахова Р.Г. Вибрация, шум, ультра- и инфразвуки и их гигиеническое значение . Днепропетровск, 1990 -77 с.
16. Петровский К. С. Гигиена питания. - М.: Медицина, 1982. - 528с.
17. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене детей и подростков (под ред. проф. В.И. Берзиня).- Киев. Вища школа, 1989.- 320 с.
18. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене / Под ред. Е. И. Гончарука. - М.: Медицина, 1990. – 416 с.
- 19.Руководство к практическим занятиям по гигиене труда / Под ред. А. М. Шевченко. - К.: Медицина, Вища школа, 1986. - 326 с.
- 20.Смолянський В. Л. Алиментарные заболевания - М.: Медицина, 1979. - 262 с.
21. Смоляр В. И. Рациональное питание. - К.: Наукова думка, 1991. - 368 с.
22. Современные проблемы экогигиены /Захарченко В.П., Щербук Ю.А., Москаленко В.Ф., Яворовский А.П. и др. – Санкт-Петербург-Киев: Крисмас, 2008. – 472 с.
23. Труд и здоровье медицинских работников / Под ред. В.К. Овчарова. - М: Медицина, 1985. - 213 с.
- 24.Ципріян В.І. та ін. гігієна харчування з основами нутріціології. Підручник / За ред. В.І. Ципріяна. К.: Здоров'я, 1999. – 320 с.
- 25.Яфаев Р.Х., Зуева Л.П. Эпидемиология внутрибольничных инфекций. - Л.: Медицина, 1989. - 268 с. 7.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=171>
2. Офіційні веб-ресурси Президента України, Верховної ради України,

3. Офіційні веб-ресурси Міністерства освіти та науки,
 4. Офіційні веб-ресурси Міністерства охорони здоров'я,
 5. Офіційні веб-ресурси Держгірпромнагляду та інших центральних органів влади України,
 6. Освітні портали вищих медичних навчальних закладів України
- 8. ІНШЕ**

Корисні посилання:

1. Посилання на сторінку навчальної дисципліни MOODL
<http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=171>
2. Положення про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у ХНМУ
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog-sex.doc
2. Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf
3. http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf
4. Порядок проведення занять з поглибленого вивчення студентами Харківського національного медичного університету окремих дисциплін понад обсяг навчального плану http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/nak-poriad-pogl-vyv-dyvc.docx
5. Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf
6. Положення про визнання результатів неформальної освіти в Харківському національному медичному університеті
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_neform_osv.pdf
7. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА:
8. http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=7108%3A2021-03-10-14-08-02&catid=12%3A2011-05-10-07-16-32&Itemid=33&lang=uk
9. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
10. http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2520%3A2015-04-30-08-10-46&catid=20%3A2011-05-17-09-30-17&Itemid=40&lang=uk
11. http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/kodex_AD.docx